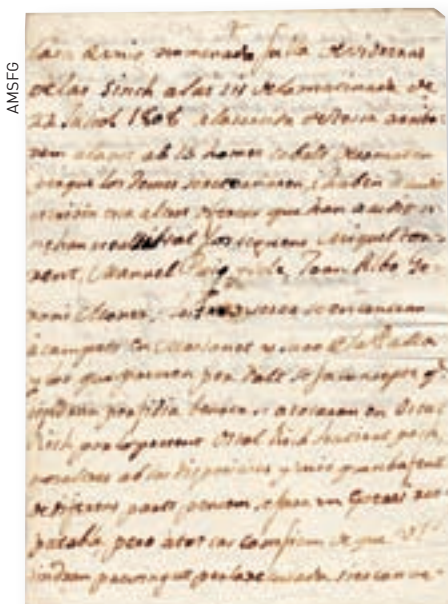

1808-1809

L'«HEROÏCITAT» DELS GUIXOLENCES

DE JUNY A DESEMBRE DE 1808, ELS PATRONS O CAPITANS DE
SANT FELIU VAN CAPTURAR CATORZE VAIXELLS FRANCESOS

AMSEFG

En la celebració del bicentenari de la guerra del Francès, voldríem exposar molt breument la modesta aportació econòmica que va fer al conflicte bèl·lic una vila de sis mil habitants, considerada port de la ciutat de Girona. Potser aquest va ser el punt d'heroïcitat, un pèl prosaica, de la població ganxona durant els primers sis mesos de guerra: intentar, simplement, subsistir.

ÀNGEL JIMÉNEZ > TEXT

>> *Carta del sometent a la Junta de Sant Feliu (22 de juliol de 1808), on es comunica que els francesos es troben acampats a Maçanet i al Suro de la Palla.*

Carles Rahola opinava que, llevat de la gesta heroica del capità Narcís Masanas (1786-1811), la vila de la costa no havia deixat escrites gaires pàgines d'aquella guerra. Suposem que l'escriptor gironí es referia a fets de guerra memorables.

Per la seva banda, l'editor Joaquim Pla i Dalmau, fent-se ressò del que havien publicat el seu pare i altres historiadors, va destacar el paper importantíssim dels vaixells armats en cors de la vila de Sant Feliu i dels seus mariners artillers en els setges de Girona. Segons ell, el port va ser la base de l'aprovisionament que, per la vall d'Aro i les Garrotes, entrava a la ciutat assetjada. En aquest sentit Pla i Dalmau ens animà a

aprofundir en la participació ganxona en la guerra a partir sobretot de la documentació original i inèdita dels arxius.

Fent cas del seu entusiasme i encoratjament, vam començar a buidar els papers de l'Arxiu Municipal de Sant Feliu de Guíxols que contenen informació de la guerra del Francès. Ens va sorprendre gratament observar que el fons documental de l'època era molt extens. I si aquesta informació es completava amb la que poguéssim trobar en altres arxius, aleshores l'hipotètic volum de recerca seria força gran.

**Les guerres incidien
seriosament en la vida
i la feina habitual
de la gent i en els
seus estalvis**

Agitació social

Quan rellegim alguns papers inèdits de l'Arxiu, ens sobta de seguida que el seu contingut, en la majoria dels casos, reflecteixi una vida col·lectiva feta d'antigues fòbies i de frenètiques i incessants picabaralles entre diverses faccions populars i en contra, sovint, de les classes dirigents, representades aleshores per la Junta Auxiliar i pel monestir benedictí. I, com sempre, en el fons d'aquella agitació i desavinença constant, hi trobem la desigualtat social i la pressió d'uns i altres per aconseguir diners dels veïns.

Els documents estudiats, més que fer-se ressò de grans gestes i de cops d'audàcia contra els francesos, assenyalen les preocupacions normals de

>> *Plànol de Sant Feliu fet pel cronista militar Vacani, 1809.*

la gent, plenes d'interessos immediats, materials, i apunten vers la víctima principal de la guerra: la població civil.

Encara no havia acabat una guerra contra els francesos –la Gran, 1793-1795– que ja en començava una altra. Aquests enrenous incidien seriosament en la vida i la feina habitual de la gent i en els seus estalvis. I, a més, els obligaven a aportar-hi homes, provisions i armament. És a dir, diners. I com que de les arque estatals no n'arribaven, i els de la Casa de la Vila s'esgotaren molt de pressa, la pressió sobre la ciutadania perquè contribuís en metàl·lic, en espècie i amb treball –fabricant municions, per exemple– va ser contínua. Alguns veïns, immersos en una situació asfixiant, no tenien el mínim necessari per mantenir les seves famílies.

Heus ací, doncs, de quina heroicitat estem parlant, la d'uns homes i unes dones que, per damunt de tot, volien sobreviure i defensar allò que ho feia possible: les seves cases i els seus béns, el seu poble, que era de fet la seva pàtria.

Conflictes entre la Junta i el monestir

El poble de Sant Feliu es trobava dividit en dos bàndols: els partidaris dels religiosos, del monestir, i els partidaris dels liberals, que dominaven el Consell Municipal i la Junta Auxiliar. La divisió venia

de lluny. Era la crisi del vell sistema, de l'Antic Règim. Els monjos no s'estaven de res a l'hora d'intentar aturar l'assimilació popular de les idees revolucionàries importades de França a través d'uns grans viatgers, els comerciants del sud. Era una ideologia de canvi que sacsejava les bases religioses del sistema i qüestionava tots els privilegis econòmics i socials de què gaudia l'abadia des de temps immemorials. Contra el sector més liberal de la població, el monestir va utilitzar el tribunal de la Santa Inquisició i totes les seves influències davant d'institucions estatals, com el Consell de Castella. Però tot era en va; era una lluita impossible contra una mentalitat de progrés que havia calat lentament en l'imaginari col·lectiu d'una majoria de guixolencs.

Ni l'enemic comú –el francès– no aconseguí de conciliar els interessos d'uns i altres, ans al contrari. Així ho reconegué literalment un dels protagonistes, l'abat Gaietà Riera, en un ma-

El poble de Sant Feliu es trobava dividit en dos bàndols: els partidaris dels religiosos i els partidaris dels liberals

>> *Detall de la Porta Ferrada, símbol del monestir benedictí.*

nuscrit que es guarda a l'arxiu de l'Abadia de Montserrat: «Una época tan fatal, en que todos indistintamente nos veíamos amenazados en nuestros bienes y personas, parece que ofrecía la ocasión más oportuna para sofocar enteramente, o a lo menos suspender la memoria de todas las antiguas desavenencias entre la Villa y el Monasterio para dirigir todas nuestras operaciones con mayor unión y acierto contra un enemigo que debía ser objeto único de nuestras miras [...]. Pero en este Pueblo sucede todo lo contrario. Aquí se observa una Junta que más parece formada para combatir al Monasterio que al enemigo».

Labat tenia raó. L'agitació social no solament continuà, sinó que a partir del mes de juny de 1808 empitjorà notòriament. Els motius de la discòrdia dels primers mesos de guerra entre la Junta i el monestir varen ser, una vegada més, els diners. Els membres de la Junta de

Sant Feliu varen aprofitar l'avinentesa que els oferí l'abandó de la vila per part de l'abat Gaietà Riera i del pare Definiador Bonaventura Sans els dies 20 a 23 de juny, quan els francesos s'acostaven a Girona i, per mar, a Sant Feliu. Com se sap, no es va tractar d'un primer setge de Girona, sinó tan sols d'un tempteig de les tropes franceses per provar la capacitat de resistència de la ciutat. Un cop verificada, ràpidament es retiraren a Barcelona. Però la por, certament, va ser generalitzada. I els dos monjos esmentats se n'anaren a la granja de les Aroles, a la vall d'Aro, on van pernoctar. L'endemà es dirigiren a la propera platja de la cala Pedrosa, a la banda de la riera del Segueró de Sant Pol, on els esperava un llagut que els traslladà a Begur.

Els vocals liberals de la Junta varen considerar que aquest fet constituïa un acte molt greu, d'insensata traïció, ja que al seu entendre els religiosos havien fugit perquè disposaven de notícies confidencials que la resta de veïns desconeixien, i que no havien avisat a ningú.

L'abat Riera –vocal nat de la Junta en qualitat de rector de la parròquia– es va justificar dient que no solament s'havien amagat ells, sinó que ho havia fet tot el poble de Sant Feliu, que es refugià al massís proper de l'Ardenya.

Com a sanció, la Junta va decidir fer-los pagar 1.000 lliures barceloneses. Els monjos no acceptaren aquella imposició vergonyosa. Després de tèrboles desqualificacions mútues, i per mediació de la Junta Superior de Girona, que intentava quedar bé amb les dues institucions ganxones, el mo-

>> Els francesos s'acostaven a Girona per terra, i per mar a Sant Feliu de Guíxols.

nestir s'avingué a pagar, a terminis, uns vint mil rals de billó anuals.

Una altra causa d'enfrontament entre el monestir i la Junta guixolenc va ser l'allotjament dels presoners francesos. La Junta va decidir que s'havien d'estar al convent, i els monjos s'hi oposaren frontalment. Una vegada més hi va haver d'intervenir la Junta de Girona, que intentava quedar bé amb la Junta ganxona pels favors que en rebia constantment. La nova disputa, com totes, va ser aspra, ja que als italians de l'exèrcit francès detinguts pel corsari guixolenc ningú –cap vila– no els volia allotjar, pel risc i pels costos que això suposava.

Moltes despeses i poques possibilitats d'ingressos

Com totes les guerres, la del Francès generava un dispendi que requeia sobre una població que difícilment el podia assumir, malgrat les promeses que «algun dia» se'ls retornaria d'una manera o altra. El 1836 encara hi havia comerciants –Joan Vilaret i Patxot, entre altres– que reclamaven a l'Estat el pagament dels deutes contrets per proveïments de la guerra. Calia preparar homes –un mínim d'instrucció–

Com totes les guerres, la del Francès generava un dispendi que requeia sobre una població que difícilment el podia assumir

per a la defensa del poble, per si de cas. Calia tenir a punt l'hospital, amb personal i medicaments. S'havien de carregar de queviures i municions els combois que uns traginers traçuts conduïrien cap a Girona pel camí carreter de la vall d'Aro, Panedes i per Casà de la Selva, enfilant els viaranys de les Gavarres. També s'hi havia d'enviar homes armats i mariners experts en artilleria. S'havia de socórrer Girona, però també –més tard– Roses i Hostalric. Els voluntaris que formaven les columnes del sometent o que salpaven en els vaixells armats en cors havien de menjar i cobrar un jornal.

Com tothom sap, l'exèrcit regular tenia molt poc atractiu perquè els joves s'hi enrolessin voluntàriament. Preferien apuntar-se a les columnes del sometent que es formaven esporàdicament. Això els permetia una major llibertat i mobilitat. Si el pa diari o la paga no arribaven, les partides de guerrillers es podien desfer immediatament i se'n tornaven a casa, prop dels seus, a treballar la vinya o el saió.

Els papers d'arxiu consultats existeixen una i altra vegada que els minsos cabals públics del municipi no podien cobrir tota aquella obligació diària de manteniment, i que la inexistència hisenda estatal o provincial no proporcionava cap mena d'ajuda.

Què més podia fer la Junta per recaptar diners? Julià de Bolívar, lloctinent d'Álvarez de Castro, apel·lava a la generositat general dels veïns amb possibilitats econòmiques i als sacrificis que exigien l'amor a la religió, al rei i a la

>> Embarcacions semblants a les que feien servir els mariners corsaris al racó de Llevant, al final del segle XIX.

Pàtria. I deia que si el voluntarisme fallava –que va fallar, és clar–, s’hauria de recórrer a una contribució forçosa entre tota la població: «Y cuando estos médicos [gratuitamente y sin mas recompensa que el honor] no puedan subvenirse á la manutención de nuestros esforzados hermanos, que arrostran todos los peligros por el bien comun, se hará un reparto forzoso, equitativo y prudente entre los mismos hacendados y pudientes, siempre con la indispensable formalidad de cuenta y razon».

Efectivament, el 29 de juliol de 1808 la Junta va acordar fer una col·lecta entre els *pudientes*, i s’elegiren uns comissionats que la calcuessin. Es tractava d’aplegar 2.000 lliures, en forma d’avançament d’un impost general que s’hauria de fer més endavant.

Com era fàcil de preveure, els veïns rics es negaren a pagar, de tal manera que la contribució s’hagué d’estendre a tothom. L’esvalot –un més– per l’impost extraordinari va ser gros. El dia 20 d’agost la recaptació, sobre el paper, ja era feta. Les injustícies eren flagrants entre el que havien de pagar els més rics i els més miserables. Alguns vocals de la Junta manifestaren el seu desacord amb la manera com s’havia fet la distribució. Ningú no volia assumir la responsabilitat de portar a terme un cobrament tan impopular. Les amenaces de recàrrecs, de multes, de denúncies a Girona i de soldats a les portes dels que es neguessin a pagar no aconseguiren fer efectiva la imposició. Tot just a final de desembre de 1808 alguns veïns començaren a pagar la seva quota.

L’acció corsària, la més productiva

L’endarreriment del diner aconseguit del monestir, i el de la taxa general que molt a poc a poc s’anava cobrant, es vieren compensats amb la contribució de l’activitat dels vaixells mariners armats en cors pel comerç guixolenc, amb el corresponent permís o patent de Girona i sota la reglamentació establerta. Era un vell recurs, utilitzat ja contra els anglesos de Menorca, que podia aportar guanys als mateixos patrons i mariners i a les Juntes de Girona i de Sant Feliu. Els francesos havien perdut el seu potencial naval i, el 1808, la marina britànica protegia els vaixells corsaris del litoral gironí, que feien un doble servei: per una banda, controlaven estratègicament la navegació del litoral i interceptaven els vaixells de l’enemic i tots els del país sospitosos d’estar-ne al servei; alhora, bloquejaven el pas de les tropes franceses que anaven i venien pel camí del litoral del Maresme. Els vaixells capturats, el seu carregament, les armes, etc., eren subhastats públicament per obtenir-ne diners.

Per ser breus direm només que, en set mesos –de juny a desembre de

1808–, els patrons o capitans guixolencs Jeroni Basart, Bartomeu Bosch, Rafael Surís, Pere Plaja i Pere Bernich, entre altres, capturaren uns catorze vaixells. D’aquests, tres eren de l’exèrcit, portaven correspondència i eren comandats per quatre oficials i una quarantena de mariners, que quedaren presoners.

La majoria dels llaguts capturats anaven carregats de blat –més de 2.000 quarteres–, sacs de farina, arròs, sucre, cansalada, formatge, galetes, etc. Hi havia a més barres de plom, fusta de campetx, vidre, canons, fusells, sables i pistoles.

Un cop subhastats els vaixells, se n’obtingueren 38.477 lliures, 5 sous i 9 diners. D’aquest total, se’n lliurà una tercera part en líquid a la Junta de Girona. D’altra banda, Girona i Sant Feliu –especialment l’hospital– es beneficiaren d’una bona part del carregament de blat i farina, oli, arròs i fins i tot porcs subhastats procedent dels vaixells detinguts pel corsari guixolenc.

La Junta Superior de Girona, segons els documents que es guarden al seu Arxiu Municipal, havia concedit patents de cors a molts altres patrons i mariners de diferents viles del litoral: Palamós, Tossa, Lloret, etc. Hem de suposar, doncs, que altres poblacions de la rodalia de Girona devien fer un esforç semblant al de Sant Feliu en la guerra del Francès, que també valdria la pena d’estudiar i donar a conèixer.

Àngel Jiménez
és historiador i arxiver.

Com era fàcil de preveure, els veïns rics es negaren a pagar, de tal manera que la contribució s’hagué d’estendre a tothom